

2012 р. / редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. – Х. : Право, 2012. – С. 263–266.

5. Федеральный закон «О внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации в целях совершенствования прав потерпевших в уголовном судопроизводстве» от 28 декабря 2013 г. № 432-ФЗ // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://kremlin.ru/acts/bank/38049>.

*Данилейко В. О.,
студент магістеріуму НаУКМА*

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗРАХУНКУ ТА ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ У МІЖДЕРЖАВНИХ СПОРАХ

У світлі постійних повідомлень у засобах масової інформації про наміри України порушити справи проти Росії у кількох міжнародних юрисдикційних органах, та зважаючи на три справи за позовом України проти агресора у провадженні Європейського Суду з прав людини (ЄСПЛ), виникає логічне запитання – а як, власне, вимагати та доводити збитки, що одна держава завдала іншій?

Рівень розвитку практики відшкодування збитків у міждержавних спорах сьогодні майже не підлягає порівнянню із практикою відшкодування при вирішенні комерційних, приватно- та публічно-правових спорів. І навряд чи підлягатиме такому порівнянню у майбутньому, оскільки кількість міждержавних спорів взагалі дуже обмежена, вже не кажучи про спори де наріжним каменем було питання певної компенсації. У спорах між двома чи більше державами політична та дипломатична складова часто переважає над необхідністю встановити або відновити справедливість перед певним юрисдикційним органами. Звідси і така мала кількість міждержавних спорів, що передавалися на розгляд, наприклад, до Міжнародного Суду Справедливості. Станом на сьогодні, від 1946 р. на

розгляд найпопулярнішого міждержавного суду було передано 161 спір¹, із них лише у 38 справах Суд виніс рішення по суті спору². Частково це можна пояснити тим, що у багатьох випадках юрисдикція Суду була успішно оспорювана, або взагалі відсутня. Однак у Європейському Суді з прав людини, де юрисдикція встановлена Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, за 57 років існування було винесено рішення у лише у трьох міждержавних справах.

Практика призначення та підрахунку компенсації у міждержавних справах перед Постійною палатою міжнародного правосуддя (Permanent Court of International Justice, PCIJ), а з 1946 р. перед Міжнародним Судом Справедливості, фактично налічує дві справи: справа щодо заводу у Хожуві від 1928 р.³, та справа щодо проливу Корфу від 1949 р.⁴.

Перша справа стосувалася укладеного у 1915 р. контракту між Німецькою імперією та компанією «Bayerische Stickstoffwerke Aktiengesellschaft» на будівництво хімічного заводу у м. Хожув, Сілезьке воєводство. 1919 р. новостворена компанія «Oberschlesische Stickstoffwerke A.-G.» викупила хімічний комплекс у Веймарській республіки і належним чином зареєструвала право власності за собою. Посилаючись на положення Версальського договору і польського законодавства, польський суд анулював реєстрацію права власності і передав комплекс у власність польському урядові. Німеччина надала справу на розгляд до Постійної палати міжнародного правосуддя. Основне питання, що ставилося перед Палатою, було наступним: чи зобов'язана Польща компенсувати Веймарській республіці збитки, отримані внаслідок відчуження хімічного комплексу «Хожув»? Палата вирішила, що так, зобов'язана, оскільки *«основний принцип відшкодування, що походить від самого поняття протиправного діяння – це те, що відшкодування має, наскільки це можливо, усунути всі*

¹ <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3>.

² *Ibid.*

³ *Chorzów Factory Case* (1927) P.C.I.J., Ser. A.

⁴ *Corfu Channel Case* (1949) I.C.J. 4. 22.

наслідки протиправного діяння і відновити ситуацію, яка існувала б, якщо протиправного діяння не було б вчинено»⁵. Зокрема, судді встановили, що (а) дії Польщі щодо двох німецьких компаній були неправомірними, (б) Польща зобов'язана сплатити Німеччині репарації у розмірі збитків двох компаній, і, найголовніше (в) розмір репарацій має бути встановлений звітом експертів⁶. У свою чергу, така комісія складалася з трьох експертів призначених судом, та по одному експерту із дорадчою роллю від кожної сторони. Троє головних експертів вибирали з-поміж себе голову експертної комісії. В їх повноваження входило право вимагати надання будь-яких необхідних документів або будь-яких пояснень від сторін; на свій розгляд відвідувати будь-які об'єкти, що стосуються справи. Результат діяльності комісії ми так і не побачимо, адже Веймарська республіка і Польща врегулювали питання збитків у позасудовому порядку. Повертаючись до спорів України з Росією, навряд-чи такі спори будуть вирішені так само мирно.

Друга міждержавна справа, що стосувалася встановлення відповідальності та підрахунку компенсації, була вирішена наступником Постійної палати – Міжнародним судом справедливості (International Court of Justice, ICJ) – у справі щодо проливу Корфу від 1946 р. Спір виник, коли у проливі Корфу, перебуваючи в територіальних водах Албанії, на мінах підірвалися два есмінця військово-морського флоту Великої Британії – «Saumarez» і «Volage». Есмінець «Saumarez» був знищений повністю, «Volage» – сильно пошкоджено. 44 моряки загинуло. Суд встановив відповідальність Албанії за порушення норм міжнародного морського права щодо права мирного проходу, що завдало шкоду життям осіб та власності Великої Британії. Щодо питання збитків та компенсації, Суд вирішив, що має повноваження визначати розмір компенсації, однак відклав рішення щодо її розміру до моменту отримання звіту незалежних експертів. У якості

⁵ *Chorzow Factory Case* (1928) P.C.I.J., Sr. A, No.17 125.

⁶ *Ibid*, 141.

експертів виступив Контр-адмірал Королівського флоту Нідерландів Й. Б. Берк та Голова військового кораблебудування Королівського флоту Нідерландів Г. де Руй. Експерти мали проаналізувати розмір компенсації, витребуваний Великою Британією, на відповідність реальній шкоді. Як висновок, експерти встановили, що оцінка Британії – 843 947 фунтів стерлінгів – цілком є справедливою⁷⁸. Однак цікавим є той факт, що у разі, коли Британія вимагала компенсацію меншу від розміру збитків, розрахованих незалежними експертами, за принципом «*non ultra petita*» («не виходячи за межі позову») Суд прийняв за правильний розмір збитків, визначений Британією⁹. А коли Британія вимагала компенсацію більшу від розміру збитків, розрахованих експертами, за наявності відповідних доказів, суд встановив саме більший розмір збитків, а відтак і розмір компенсації¹⁰. Хоча Албанія повністю сплатила свій борг перед Великою Британією лише у 1996 р., справа проливу Корфу була першою, і поки що останньою, справою де одна держава сплатила компенсацію іншій за завдану нею шкоду на підставі рішення та в розмірах, визначеному Міжнародним судом справедливості. Отже, тут важливим є те, що, до певної межі, переоцінка збитків не просто не зашкодить, а навіть може покращити становище потерпілої сторони.

Можна також згадати нещодавню справу Ахмаду Садіо Діалло¹¹, (Гвінея проти Демократичної Республіки Конго) від 2012 р. Однак у цій справі йшлося не про шкоду, завдану державою державі, а про шкоду, завдану державою (Конго) особі іншої держави (громадянинові Гвінеї). Тут варто лише згадати, що Суд присудив лише 10 000 доларів компенсації за матеріальну шкоду, завдану підприємствам Діалло на території Конго,

⁷ *Corfu Channel Case* (1949) I.C.J. 4. 22. Vol. II 9.

⁸ *Rosenne, Shabtai* (2006). *The Law and Practice of the International Court, 1920–2005* Leiden (4th ed.) 511–576.

⁹ Британія оцінила вартість втраченого есмінця «*Saumarez*» в 700,087 фунтів стерлінгів, експерти – в 716,780 фунтів стерлінгів.

¹⁰ Британія оцінила вартість втраченого есмінця «*Volage*» в 93,812 фунтів стерлінгів, експерти – в 90,800 фунтів стерлінгів.

¹¹ *Case concerning Ahmadou Sadio Diallo, Compensation, Judgment*, I.C.J. Reports 2012.

оскільки на думку суддів, Гвінея не надала достатньо вагомих доказів¹². Відтак, питання доказової бази та межі доказування, попри не маючи формального закріплення, все ж залишаються доволі високими для позивача у справах перед Міжнародним судом справедливості.

Звертаючись до вельми обмеженої практики врегулювання міждержавних конфліктів ЄСПЛ, Суд застосував цікавий підхід у 2014 р. у справі «Кіпр проти Туреччини».

У 2001 р. ЄСПЛ виніс рішення у справі Кіпр проти Туреччини¹³, де визнав численні порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Конвенція), завданих Туреччиною в ході окупації північного Кіпру силами Турецької Республіки Північного Кіпру. На момент винесення рішення по суті Суд не був готовий прийняти рішення щодо справедливої компенсації потерпілим сторонам та відклав розгляд цього питання. Застосовуючи ст. 41 Конвенції, у 2014 р. Суд зобов'язав Туреччину сатисфакцію у розмірі 90 млн. євро на користь уряду Кіпра за (а) 1456 зниклих безвісти громадян Кіпру та (б) потерпілих греко-кіпрських мешканців окупованого півострова Карпас¹⁴. Суд посилався на рішення Постійної палати правосуддя у справі Заводу у м. Хожуві в частині де вказано, що *«потерпіла держава має право на отримання компенсації від держави, яка вчинила міжнародно-протиправне діяння за заподіяну нею шкодою, є усталеною нормою міжнародного права»*¹⁵. Також, посилаючись на рішення у справі *Fisheries Jurisdiction Case*, Суд встановив, що невід'ємною складовою юрисдикції міжнародного суду чи трибуналу є повноваження призначати відшкодування за вчинену шкоду¹⁶.

Оскільки позов Кіпру проти Туреччини найбільш подібний до трьох справ України проти Росії у ЄСПЛ, важливо визначити, чому Кіпр успішно

¹² Ibid, 324.

¹³ *Cyprus v. Turkey* [GC], no. 25781/94, ECHR 2001-IV.

¹⁴ *Cyprus v. Turkey* [GC], no. 25781/94 12 May 2014.

¹⁵ Ibid, 41.

¹⁶ Ibid, 42.

обґрунтував свої вимоги та отримав компенсацію. По-перше, Кіпр надав правильне обґрунтування того, що ст. 41 Конвенції (щодо сатисфакції) може застосуватися у міждержавному спорі. По-друге, Кіпр вимагав справедливої сатисфакції не для себе як держави, а для кожного окремого постраждалого громадянина, права якого були порушені. По-третє, Кіпр представив чіткий список зниклих безвісти громадян, правильність якого Туреччина не оспорювала. По-четверте, і найважливіше, в основній справі від 2001 р. Кіпр довів, що Туреччина відповідальна за дії недержавних суб'єктів, а саме за дії Турецької Республіки Північного Кіпру (ТРПК) – прямий аналог ДНР та ЛНР – відповідно до принципу «*effective control*». Суд навіть визнав, що ТРПК є маріонетковим режимом Туреччини.

Отже, маючи на увазі поточні та майбутні спори України проти Росії в ЄСПЛ та не тільки, важливо зробити наступні висновки. З практики міжнародних судів та трибуналів випливає те, що немає єдиної методики підрахунку збитків і розрахунок компенсації та інших видів відшкодувань у міждержавних спорах. Підхід до розрахунків залежить від кожного конкретного спору. Найважливіше, щоб розрахунок був неупереджений незалежний, всебічний, повний, об'єктивний.

Якщо говорити окремо про спір перед ЄСПЛ, то тут про прямі/непрямі збитки державі доведеться забути. Це, зокрема, військові витрати та витрати на медицину, падіння ПДВ, інфляція, вплив капіталу та робочої сили, падіння туризму, тощо. Такі збитки не підлягають сатисфакції відповідно до Конвенції. Потрібно сфокусуватися на розрахунку шкоди громадянам та юридичним особам, адже саме порушення прав громадян та юридичних осіб, що містяться у Конвенції, дають пряму підставу державі вимагати в їх інтересах збитки.

Лише так можна довести до логічного завершення суд із агресором та змусити його розплатитися за завдану шкоду.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Міжнародного суду справедливості – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.icj-cij.org/homepage/>.

*Захарко М. В.,
студентка магістеріуму
НаУКМА*

ПРОБЛЕМИ ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ ЗА ПОРУШЕННЯ АКЦІОНЕРНОЇ УГОДИ

Акціонерна угода, тобто договір укладений між акціонерами, є інструментом, що здатен узгодити конфлікти інтересів акціонерів і запобігти корпоративним конфліктам. Попри поширеність акціонерних угод на практиці, в теорії корпоративного права їм не приділяється достатньо уваги. Зокрема, в науковій літературі розглядаються в основному окремі аспекти акціонерної угоди, наприклад, її правова природа, особливості змісту і застосування в іноземних державах. При цьому, таке питання як відповідальність за недотримання акціонерної угоди залишається не дослідженим.

Акціонерна угода виникла і розвивалася в англійському праві. В класичному розумінні, вона є звичайним договором, який укладається між акціонерами або між акціонерами та компанією, й підпорядковується загальним принципам договірного права [6]. Англійськими прецедентами було встановлено такі можливі заходи захисту від порушення акціонерної угоди, як зобов'язання вчинити певні дії (наприклад, проголосувати таким чином, як було домовлено в угоді у справі *Puddephatt v Leith* [7]) або утриматись від вчинення певних дій (наприклад, не продавати акції в межах певного періоду, справа *Cumbrian Newspaper Group* [3]).